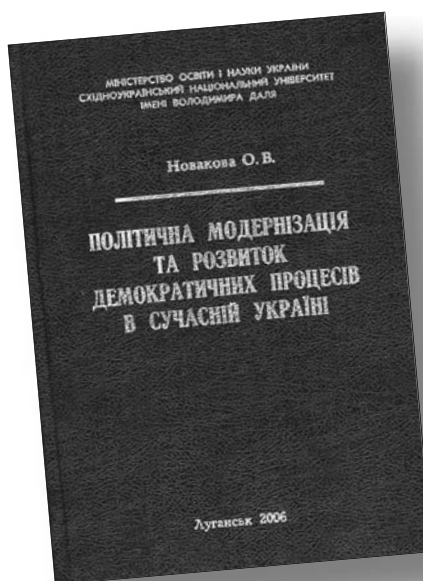

ДЕМОКРАТИЗАЦІЯ СУСПІЛЬСТВА КРІЗЬ ПРИЗМУ СИНЕРГЕТИКИ

Новакова О.В. Політична модернізація та розвиток демократичних процесів в сучасній Україні. — Луганськ: Вид-во СНУ ім. В. Даля, 2006. — 216 с.

Осмилення логіки сучасного соціально-політичного розвитку, науковий аналіз сутнісних аспектів модернізації та демократизації українського суспільства має як теоретичне, так і прикладне значення. Українська держава, незважаючи на 15 років незалежності, поки не визначилася зі своїми стратегічними перспективами, провідні політичні сили не досягли загальної згоди щодо мети суспільно-політичного розвитку. Численні декларовані наміри слабко пов'язані з практичною діяльністю, спрямованою на зростання суспільного добробуту, демократизацію та інтеграцію в європейську спільноту. За таких умов формування ефективної моделі влади, модернізація політичної системи — це проблема, яка набуває особливої гостроти у сучасній Україні.

Монографія О.В. Новакової є концептуально зрілою працею, в якій процес політичного розвитку досліджується за допомогою методології синергетики, що заперечує лінійне мислення, існування єдиної істини про світ і людину, будь-які тоталітарні підходи до розв'язання соціально-політичних проблем. Вибір синергетичної методології дослідження дав можливість повніше і глибше зрозуміти сутність процесів модернізації та демократизації політичної системи, розглянути їх крізь призму категорії політичної відкритості.

Новизна роботи полягає, насамперед, у дослідженні політичного розвитку як процесу самоорганізації складної соціальної системи; переосмисленні категорій «політичний розвиток», «політична модернізація», «демократизація», «постмодернізація», «соціальний прогрес», «детермінізм» з позицій логіки самоорганізації складних систем; формулюванні поняття і змісту еволюційного циклу політичного розвитку.

Рецензована праця вирізняється структурною багатоманітністю, що дало авторові

змогу всеохопно розкрити обрану тему, зробити обґрунтовані висновки та висловити рекомендації щодо подальшої демократичної модернізації українського суспільства.

У книзі досить детально проаналізовано зміст поняття «політична модернізація». Зокрема, О.В. Новакова робить слушний висновок, що політична модернізація являє собою процес формування, розвитку та поширення політичних інститутів, практик, здатних забезпечувати виконання ключових функцій політичної системи — інтеграції, досягнення мети, відтворення власного культурного зразка й адаптивності до провідних викликів сучасності. Модернізація розглядається як внутрішнє, притаманне кожному суспільству циклічне явище, зміст якого полягає у вдосконаленні політичної системи та її адаптація до мінливих обставин суспільного життя. Поняття «постмодернізація» використовується у дослідженні для подолання некритичного ставлення до процесу модернізації суспільства та жорсткого протиставлення сучасного і традиційного.

У монографії ґрунтовно розкрито зв'язок процесів модернізації та демократизації політичної системи. Наголошується, що тільки у тому випадку, коли модернізаційні перетворення мають демократичний характер, вони сприятимуть, а не суперечимуть самоорганізації політичної системи. Оскільки необхідною умовою самоорганізації складних систем є їхня відкритість, яка виявляється у постійному обміні з навколишнім середовищем речовиною, інформацією та енергією, у цьому контексті особливого значення набувають процеси демократизації суспільства. Саме вони є найсприятливішим середовищем для формування політичної відкритості, модернізаційних трансформацій шляхом цілеспрямованого впливу на механізми самоорганізації політичної системи.

Як справедливо наголошує автор, зміст модернізації сучасної держави полягає, передусім, у перетворенні її з органу примусу на провідний механізм самоорганізації суспільства. Відкритість держави реалізується в демократизації державного управління та розвитку нового типу відносин з громадянським суспільством. Еволюція відносин держава — громадянське суспільство пройшла такі етапи: єдність, нероздільність; розмежування та протиставлення і, нарешті, функціональна взаємодія у досягненні спільної мети. Функціональне взаємопроникнення держави та громадянського суспільства сприяє підвищенню рівня легітимізації влади, яка відіграє провідну роль у процесах демократичної модернізації. Її важливість пояснюється, передовсім, тим, що модернізація є якісним оновленням влади, що потребує зміни традиційних форм легітимізації. До того ж для модернізаційних перетворень необхідні консолідація, напруження зусиль усього суспільства, об'єднання його навколо владного центру. Політична модернізація в Україні має привести до створення не тільки формально, а й внутрішньо легітимної політичної системи, здатної ефективно управляти державою. З цього погляду у книзі досліджено такі аспекти політичної реформи, як зміна форми правління, виборчої системи та збалансований перерозподіл владних повноважень.

Прикметною рисою монографії є розвиток не тільки теоретичних, а й прикладних аспектів. Автор підкреслює, що політична відкритість політичних партій, як провідних суб'єктів модернізації, ґрунтується, у першу чергу, на засадах внутрішньопартійної демократії. Така залежність пояснюється тим, що політична активність за відсутності організації спричинює масові дестабілізуючі революційні рухи, і, навпаки, організація без участі громадян деградує в авторитарну персоніфіковану кліку. Сила ж партії — у високому рівні інституалізації та широкій під-

тримці народних мас. О.В. Новакова стверджує, що для створення не тоталітарно, а демократично сильної партії необхідно забезпечити відкритий характер організації та залучення до неї нових членів.

Як показано у рецензованій книзі, головним суб'єктом модернізаційних змін є політична еліта суспільства, яка має стати організатором й ініціатором перетворень. Соціально-політична трансформація суспільства значною мірою залежить від стану та поведінки його політикуму, часто визначається зміною правлячих еліт. Натомість зміни у політичній системі ініціюють зміни у складі та шляхах розвитку політичної еліти. Остання являє собою соціальну групу, що приймає суспільно значущі рішення. Відтак для успіху модернізаційних процесів в Україні необхідно здійснити демократичні перетворення у системі рекрутування еліти,

розвивати її прозорість і відкритість. Внутрішня відкритість політичних партій виявляється у моделях консолідації різних елітних угруповань на базі загальних цілей суспільного розвитку, вдосконалення системи розподілу владних повноважень у державі.

Монографію О.В. Новакової характеризує високий науковий рівень, виваженість наведеного фактичного матеріалу. Рецензоване дослідження сприяє подальшому розвитку вітчизняної політичної науки, воно буде корисним викладачам, студентам, усім хто цікавиться проблемами та перспективами політичного розвитку в сучасній Україні.

Г. ШЕВЧЕНКО,
член-кореспондент Академії
педагогічних наук України,
завідувач кафедри педагогіки
Східноукраїнського національного
університету ім. В. Даля (Луганськ)